

Verslag icc-bijeenkomst - maart 2026 Campus Eemsdelta

Theater en burgerschap & kijken naar voorstellingen

WERKVORM: BUITENKANT EN BINNENKANT

Het spel ‘**Iedereen die...**’ is een stoelendans:
“Iedereen die... blauwe ogen heeft (of een bril, veterschoenen, kort haar, ...)” gaat staan en op een vrijgekomen stoel zitten. Degene die overblijft noemt dan iets anders wat je kunt zien – wat dus aan je ‘buitenkant’ zit.

Vervolgens iets over je ‘binnenkant’: *“Iedereen die... graag uitslaapt (of een poes heeft, heel graag een poes wil, bang is voor spinnen, tekenen leuk vindt, etc.)”*.

Eerst gaat het dus om uiterlijk kenmerken, maar: iedereen heeft een ‘buitenkant’ en een ‘binnenkant’. In deze spelvorm laat je zien dat iedereen verschillend is. Een mooi begin voor een bijeenkomst over theater en burgerschap!

THEATER EN BURGERSCHAP

Burgerschap gaat over hoe mensen met elkaar samenleven, over de basiswaarden van de democratische rechtsstaat: **vrijheid, gelijkwaardigheid** en **solidariteit**. In het onderwijs spitst dat zich toen op (A) schoolcultuur (B) samenleving en democratie (C) maatschappelijke vraagstukken. Burgerschapsonderwijs gaat om het gevoel hebben dat je erbij hoort en dat jij de wereld mee vormgeeft.

VAN BINNEN NAAR BUITEN

Waar scholen dagelijks veel bezig zijn met **kennisoverdracht** (leren rekenen, het kennen van de hoofdsteden, werkwoordsvormen, iets weten van de Tweede Wereldoorlog, etc.) gebruiken zij bij burgerschapsonderwijs ook regelmatig die vorm van kennisoverdracht: ‘van buiten naar binnen’.

Cultuuronderwijs werkt vaak andersom: van binnen naar buiten. Wie ben jij? Wat is jouw verhaal? Maar ook: wat zijn de verhalen van anderen en hoe verhouden we ons daartoe? Dit kan een mooie aanvulling zijn op de hierboven genoemde benadering van burgerschapsonderwijs.

OPENHEID, NIEUWSGIERIGHEID, VERBEELDING

Afra haalt inspiratie en ideeën uit een paar boeken (zie het lijstje onderaan dit verslag) en neemt ons mee in één van de werkvormen. Ze gaat daarbij uit van de *kunstenaarsmindset*: kijken, voelen, denken en doen als een kunstenaar.

In het kort:

1. **Anders kijken** (stilstaan en je zintuigen gebruiken)
2. **Durven voelen** (intuïtie gebruiken)
3. **Helder denken** (je verbeelding trainen)
4. **Gewoon gaan maken** (expressie geven aan jouw verhaal)

Waarom werkt dit goed?

- a. Het helpt kinderen **zichzelf te begrijpen**.
- b. Het opent ruimte voor **perspectiefwisseling: welk verhaal vertelt de ander?**
- c. Het maakt moeilijke onderwerpen **bespreekbaar** via verbeelding.
- d. Het versterkt **sociale veiligheid**.

Er is geen vanzelfsprekende volgorde. Maar het motiveert het proces van zelf ontdekken. Wij gaan dit uitproberen in een opdracht.

WERKVORM: BOOS

1. Maak tweetallen
2. Sta schouder aan schouder
3. **Vraag: 'Waar word jij boos van?' (durven voelen)**. Vertel 3 min. aan een stuk door waar jij boos van wordt, de ander reageert hier niet op. Waar jij boos van wordt kan gaan over grote wereldproblemen of juist iets heel persoonlijks. De ander schrijft daarna kort een paar steekwoorden op wat hij/zij heeft gehoord en herkent.
4. Wissel nu om.
5. Kom daarna samen in de kring. 'Wat viel je op in iemands houding, stemgebruik? Wat hoorde je? Begreep je de boosheid van de ander? Als je je inleeft in de ander krijg je dan ook meer begrip?' (**helder denken**)
6. Maak een protestmars zonder woorden over je boosheid (**gewoon gaan maken**): geen tekst, geen toelichting maar in beweging laten zien waar je boos van wordt.
7. Laat vervolgens de gemaakte protestmars zien aan de rest van de groep. 'Wat valt jou op? Waar denk je dat het over gaat? Zien we ook overeenkomsten tussen de verschillende uitwerkingen? Kan dit een aanleiding zijn voor zijn voor een vervolg?'

Dit is een hele fijne opdracht om bij jezelf te onderzoeken wat belangrijk vindt, en wat je aan de orde wilt stellen.

In burgerschapsonderwijs zijn er veel onderwerpen die je kan bespreken. Maar **vrijheid, gelijkwaardigheid** en **solidariteit** (zoals de wetgever aangeeft), zijn nog steeds hele open en vrije begrippen. Door burgerschap te koppelen aan cultuur- en theateronderwijs wordt het meer gericht op de **persoonlijke ervaring**:

Je onderzoekt wat jou raakt → ik.

Je luistert naar de ander → wij.

Je maakt iets dat betekenis draagt → ik in de wereld.

NAAR EEN VOORSTELLING GEWEEST, EN DAN....?

Leerkracht: Wat vond je van de voorstelling die we net samen hebben gezien?

Kind: Wel leuk!

Leerkracht: Waarom?

Kind: Nou, gewoon...

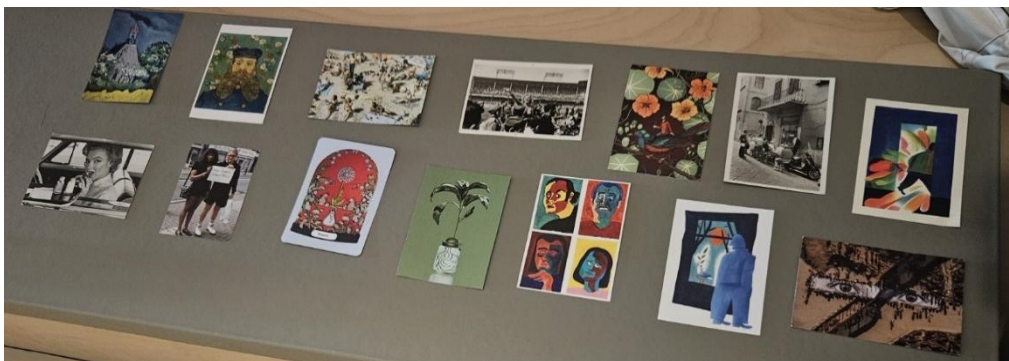
Veel scholen in Eemsdelta gaan naar de schoolvoorstellingen of organiseren zelf een voorstelling. Daar hoort vooraf een voorbereiding bij. Maar een goed nagesprek voeren, hoe doe je dat? Wat zijn goede en betekenisvolle vragen om te na een voorstelling te stellen? We komen samen tot een paar voorbeelden:

- *Zou je zelf een rol willen spelen in deze voorstelling? Welke?*
- *Welke geluiden heb je gehoord?*
- *Wie zou je wel mee willen nemen daar deze voorstelling? Waarom?*
- *Waren alle spelers steeds zichtbaar? Wanneer wel en wanneer niet?*
- *Waar speelde het verhaal zich af?*
- *Wat zou je veranderen aan de voorstelling als jij de regisseur was?*
- *Welk personage vond je het leukst? Waarom?*

Goede en open vragen - van concreet tot meer abstract, van kijk- tot denkvragen - kunnen het gesprek en de reflectie enorm helpen. Antwoorden van anderen kunnen zo nieuw inzichten opleveren.

WERKVORM: ANSICHTKAARTEN & INSTAPPEN

Met een set **ansichtkaarten** kan dat ook: Welke kaart pas volgens jou het beste bij de voorstelling? Kun je dat ook uitleggen?

Zet leerlingen in **letterlijk in beweging**:

Doe een stap naar voren als je het met de volgende stelling eens bent:

- *X vond ik de grappigste persoon*
- *de spelers hadden allemaal hetzelfde aan*
- *er werden 2 liedjes gezongen*
- *X gebruikte steeds een andere stem*

Al deze vormen prikkelen de beleving bij leerlingen. Ze leren naar anderen te luisteren en zichzelf af te vragen waarin ze op klasgenoten lijken en waarin ze van hen verschillen.

Kortom: ook in zo'n nagesprek zijn aspecten van burgerschap nooit ver weg!

Behoeftte om met je team eens te verkennen hoe theater en burgerschapsonderwijs elkaar kunnen versterken? Of wil je Afra graag eens met je klas laten werken zodat jij meer zicht krijgt op de praktische uitwerking?

Afra Rijkhoff - theaterdocent <https://www.afrarijkhoff.nl/>
06 2207 6888 | af.rijkhoff@gmail.com

Boekenlijst:

- 'De Verdwaalatlas' van Anne Graswinckel <https://www.atlascontact.nl/boek/hoe-houd-je-je-hart-zacht/>
- 'Het is aan ons' van Merlijn Twaalfhoven [Het is aan ons - Twaalfhoven](#)
- 'Wicked Arts Assignments' van Emiel Heijnen en Melissa Bremer [Wicked Arts Assignments - Inspirerende kunstopdrachten voor docenten en studenten | bol](#)

Wie meer wil weten over de **verhuurmogelijkheden** van een ruimte op de **Campus** voor bv de eindmusical kan contact opnemen met Bert Raangs | info@vo-eemsdelta.nl

